

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 340.5:342.4(6)

О. В. Зінченко, доктор історичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЇ АФРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Шляхом порівняльного аналізу встановлюються особливості конституцій держав африканського континенту. Автор доходить висновку про розподіл основних законів на три групи за їх відношенням до проголошення прав людини й громадянина та їх захисту. До першої групи входять конституції, які, взагалі не маючи розділів про права людини, виголошують лише прихильність до зафіксованих у французькій декларації 1789 р. та Декларації ООН 10 грудня 1948 р. прав. Другій групі конституцій властивий стислий перелік прав, а третій — досить розлогий виклад змісту кожного із прав, що нагадує цивільні кодекси країн інших континентів.

Ключові слова: Африка, конституція, права людини.

Актуальність дослідження конституцій африканських держав шляхом порівняльного аналізу обумовлюється неоднорідністю суспільств цього континенту, які істотно відрізняються етнічними, мовними, релігійними, родоплемінними, традиційними та іншими особливостями, а також впливами і наслідками колоніальної політики колишніх метрополій та ідеології соціалістичних країн. Усі ці чинники обумовили форму, зміст, стратегічну спрямованість основних законів різних держав, у тому числі й обсяги та характер прав людини та способи їх захисту.

Аналіз наукової літератури. Після осягнення незалежності народами «чорного континенту» вчені перекладали тексти конституцій африканських країн 1950–1960-х рр. і писали до них передні статті. Серед них були Ю. В. Іконицький [1, с. 103–112], Н. В. Корнєєв [1, с. 435–442], Н. В. Кузне-

цов [1, с. 243–257], Ю. А. Юдін [1, с. 523–537], Ю. А. Аркадський [2, с. 485–493], Р. Г. Ланда [2, с. 7–14], В. С. Покровський [2, с. 414–418], Е. К. Шахов [3, с. 409–417]. Деякі дослідники перекладали по кілька текстів і писали до них передні статті: Л. Я. Дадіані [1, с. 353–359; 469–478; 2, с. 445–449; 3, с. 125–1324; 447–454; 675–680], Л. М. Ентін [1, с. 69–77; 215–221; 389–395; 3, с. 211–217; 611–619; 637–643], В. Я. Карпушина [2, с. 33–39; 3, с. 171–176], С. С. Кречетов [2, с. 66–74; 3, с. 247–256], Є. І. Купріянов [3, с. 7–12; 469–477], В. В. Мідцев [1, с. 139–145; 411–416; 183–194], Е. С. Онан [1, с. 325–332; 3, с. 301–307], В. П. Ступішин [1, с. 13–26; 45–50; 157–162; 499–503], І. А. Пономарьова [4, с. 521–532; 559–568]. Усі ці автори подавали історичні довідки про доколоніальне й колоніальне минуле тієї чи іншої країни, перебіг боротьби за здобуття незалежності, за її владний режим тощо. Однак дослідники не прагнули порівняти способи та обсяги проголошення конституціями прав і свобод людини та їх захисту, а також структурні особливості актів. У зв'язку з цим *мету статті* складає виявлення визначальних особливостей надання прав людині конституціями африканських країн за допомогою зіставлення текстів основних законів.

Виклад основного матеріалу. Протягом 1950–1960-х рр. у світі відбувався інтенсивний процес деколонізації підкорених раніше народів і створення нових незалежних держав. Особливо багато їх виникло на африканському континенті. Неодмінною ознакою цього процесу було ухвалення конституцій новонароджених держав. Однією із визначальних засад їх конституційного устрою було гарантування державного захисту прав і свобод людини і громадянина. У той же час у цьому питанні спостерігалися суттєві відмінності і розбіжності. Вони залежали від історичних умов перебування кожного поневоленого народу в колоніальній залежності, від співвідношення сил демократії та авторитаризму, а також зовнішніх впливів. Різні території африканського континенту, починаючи з кінця XV ст., захоплювались голландцями, португальцями, англійцями, французами, німцями та арабами. Століттями тут зазнавало взаємовпливів звичаєве право аборигенів, законодавство, судові прецеденти та шариат колонізаторів. Оскільки СРСР та інші країни світової соціалістичної системи здійснювали активне ідеологічне, фінансове, матеріальне і збройне втручання у процес деколонізації африканських народів, сюди проникали ідеї соціалізму. Такі чинники визначали зміст і спрямування конституцій новонароджених держав Африки.

Під час деколонізації на африканському континенті виникло близько чотирьох десятків незалежних країн. Конституції 15 країн не містили присвячених правам людини розділів. П'ять із них зовсім не згадували питання щодо прав та свобод людини: Республіки Гани [1, с. 113–135], Північної

Нігерії [1, с. 686–748], Республіки Танзанії [2, с. 494–554], Центрально-Африканської Республіки [3, с. 62–63] та Республіки Конго (Леопольдвіль) [1, с. 258–321]. Однак до останньої окремо додавався Основний закон про громадянські свободи [1, с. 314–321]. Конституції шести країн у Преамбулах кількома рядками заявляли про прихильність до принципів, які викладались у Декларації людини і громадянина 1789 р. і Загальній декларації прав людини 10 грудня 1948 р.: Берега Слонової Кістки [1, с. 27], Республіки Верхньої Вольти [1, с. 51], Республіки Дагомеї [1, с. 163], Республіки Конго (Браззавіль) [1, с. 222], Республіки Нігер [1, с. 504], Республіки Чад [3, с. 644]. Конституції Республіки Малі та Мальгаської Республіки констатували прихильність лише до принципів Загальної декларації прав людини 1948 р. [1, с. 417; 1, с. 443]. Конституція Республіки Камерун згадувала принципи Загальної декларації прав людини 1948 р. та Статуту Організації Об'єднаних Націй [1, с. 195]. Конституція Ісламської Республіки Мавританії заявляла про прихильність до мусульманської релігії і принципів Декларації прав людини і громадянина 1789 р. та Загальної декларації прав людини 1948 р. [1, с. 396]. Із їхнього переліку Мавританія та Північна Нігерія зазнали впливу шаріату, Гана й Танзанія – загального права, а одинадцять останніх – романо-германського права. Очевидно в цьому питанні визначальну роль відіграли не правові, а найімовірніше ідейно-політичні чинники та практичні втручання наддержав світу.

Досить стисло, побіжно, декларативно, в обсязі від 5 до 8 статей або в загальних положеннях згадують основні права, а більшою мірою, — обов'язки громадян конституції Республіки Габону [1, 79–80], Республіки Гвінеї [1, с. 152–153], Королівства Марокко [1, с. 480–481], Республіки Сенегалу [3, с. 220–223] та Республіки Тунісу [3, с. 456–458]. Навпаки, конституції Королівства Лівії [1, с. 361–365], Королівства Нігерії [1, с. 570–585], Алжирської Народної Республіки [2, с. 20–21], Республіки Замбії [2, с. 105–133], Республіки Кенії [2, с. 254–283], Республіки Конго (Браззавіль) (1963 р.) [2, с. 421–424], Республіки Сомалі [3, с. 260–273], Республіки Судану [2, с. 454–455], Королівства Малаві [3, с. 41–65], Об'єднаної Арабської Республіки [3, с. 140–144], Республіки Руанди [3, с. 181–187], Республіки Сенегалу [3, с. 220–224], Королівства Сьєрра-Леоне [3, с. 325–346], Республіки Того [3, с. 420–424], Королівства Уганди [3, с. 516–538], Королівства Бурунді [2, с. 41–44], Ефіопської імперії [3, с. 691–696], Арабської Республіки Єгипет [4, с. 537–539], Південно-Африканської Республіки [4, с. 570–578] містять присвячені правам та свободам людини цілі глави і розділи.

Конституціям Замбії, Кенії, Малаві, Уганди та Ефіопії властивий широкий перелік і докладний опис громадянських та політичних прав людини. Конституція Замбії присвячує їм третю главу — Гарантії основних прав

і свобод людини, яка містить 18 статей на 23 сторінках тексту [2, с. 105–133]. Перелік лише їхніх назв має такий вигляд: 13. Основні права і свободи особи; 14. Гарантії права на життя; 15. Гарантії права на особисту недоторканність; 16. Гарантії проти рабства і примусової праці; 17. Гарантії проти нелюдського поводження; 18. Гарантії проти позбавлення майна; 19. Гарантії недоторканності житла та іншого майна; 20. Положення про забезпечення правових гарантій; 21. Гарантії свободи совісті; 22. Гарантії свободи висловлення думок; 23. Гарантії свободи зібрань та об'єднань; 24. Гарантії свободи пересування; 25. Гарантії проти дискримінації з мотивів раси тощо; 26. Обмеження стосовно основних прав і свобод; 27. Передача деяких питань до особливого трибуналу; 28. Примусове здійснення постанов про гарантії прав і свобод; 29. Оголошення про надзвичайний стан або про загрозу надзвичайного стану; 30. Тлумачення та винятки [2, с. 105–133]. Майже не відрізняються назви 30 статей на 30 сторінках тексту Конституції Кенії [2, с. 254–283], 18 статей на 29 сторінках Конституції Замбії [2, с. 105–133], 17 статей на 23 сторінках Конституції Уганди [3, с. 516–538], 17 статей на 25 сторінках Конституції Малаві [3, с. 41–65], 15 статей на 22 сторінках Конституції Сьєрра-Леоне [3, с. 325–347], 16 статей на 16 сторінках Конституції Нігерії [1, с. 570–585].

Слід зазначити, що всім названим конституціям властиві однакові назви перших статей розділів чи глав про права і свободи людини. Вони так і називаються: «Основні права і свободи особи» в Основних законах Кенії [2, с. 254–255], Замбії [2, с. 105], Малаві [3, с. 41–42], Сьєрра-Леоне [3, с. 325–326], Уганди [3, с. 516]. У цих вступних статтях узагальнюються правові принципи тієї чи іншої держави. Так, ст. 14 другої глави Конституції Республіки Кенії — «Гарантії основних прав і свобод особи» — «Основні права і свободи особи» йдеться про таке: «Беручи до уваги, що кожна особа у Кенії має право на основні права та свободи, а саме, незалежно від його раси, племені, місця походження чи помешкання чи інших місцевих родинних зв'язків, політичних переконань, кольору шкіри, вірувань чи статі, за умови поваги до прав та свобод інших осіб, а також дотримання публічних інтересів, має право на кожне із нижчеперелічених прав і свобод і на всі ці права та свободи, а саме:...». Далі йдеться про право на життя, свободу, особисту недоторканність і захист з боку закону, про свободу совісті, висловлення думок, а також зібрань та об'єднань, гарантію недоторканності свого житла та іншого майна, гарантію проти вилучення у нього майна без відшкодування. Наголошується, що положення даної статті діють з метою надання гарантій таких прав і свобод із дотриманням таких обмежень цих гарантій, які передбачаються цими положеннями і які є обмеженнями, що призначаються забезпечити положення, за яким користування

вказаними правами та свободами будь-якою особою не завдавало б шкоди правам та свободам інших осіб, а також не суперечило б публічним інтересам [2, с. 254–255]. Такий зміст перших статей розділу про права та свободи з окремими незначними відмінностями у формулюваннях тексту властивий і конституціям Замбії (2, с. 105), Малаві [3, с. 41–42], Сьєрра-Леоне [3, с. 325–326], Уганди [3, с. 516] та низки інших основних законів африканських країн.

Конституції названих країн у відповідних главах чи розділах містять також статті, які гарантують захист громадян проти рабства та примусової праці. Стаття 17 Конституції Кенії декларує таку гарантію. У ній ідеться, що ніхто не може утримуватись у рабстві чи підневільному становищі; ніхто не може примушуватись до виконання примусової праці [2, с. 258]. Далі стаття пояснює, що вислів «примусова праця» не охоплює будь-якої роботи, виконання якої вимагається вироком чи наказом суду; роботи, виконання якої вимагається від будь-якої особи в той час, коли вона на законній підставі перебуває під вартою, і яка хоча і не вимагається на виконання вироку чи наказу суду, але є розумно необхідною в інтересах гігієни чи для утримання в порядку місця, де дана особа перебуває в ув'язненні. Це означає також будь-яку роботу, виконання якої вимагається від особи, що служить у збройних силах, у порядку виконання її обов'язків або у випадках, коли мова йде про особу, яка з причини своїх політичних чи релігійно-етичних переконань не відбуває військову службу, будь-яку роботу, виконання якої вимагається від такої особи відповідно до закону, на заміну такої служби. Словосполучення «примусова праця» не охоплює також будь-якої роботи, виконання якої вимагається у будь-який час, коли Кенія перебуває у стані війни, надзвичайного стану або у випадках будь-яких інших обставин чи дій, що загрожують життю та добробуту общини, а також у такому обсязі, у якому вимога виконання цієї роботи є розумно виправданою в умовах будь-якої ситуації, яка виникає внаслідок надзвичайних обставин та стихійного лиха, з метою вирішення проблем, що виникають у такій ситуації [2, с. 258–259]. Подібні статті містяться і в Конституціях Замбії [2, с. 108–109], Малаві [3, с. 44–45], Сьєрра-Леоне [3, с. 331–332], Уганди [3, с. 519–520] та інших країн африканського континенту.

Характерною ознакою проголошених конституціями африканських країн прав і свобод людини є упровадження спеціальних статей про примусове здійснення постанов про гарантії прав та свобод людини. У Конституції Кенії ст. 28 передбачає такі положення. У ній зазначається, що:

1) коли будь-яка особа заявляє про порушення її прав, або коли дана особа перебуває під вартою, якщо будь-яка інша особа заявляє про таке порушення стосовно даної особи, що перебуває під вартою, і без шкоди для іншої

будь-якої дії стосовно тих самих питань, яку можна здійснити на законній підставі, ця особа може звернутись до Високого суду за отриманням задоволення;

2) високий суд володіє первісною юрисдикцією розгляду і винесення рішення стосовно будь-якої заяви, поданої йому будь-якою особою, а також винесення рішення з будь-якого питання, що виникає у справі будь-якої особи, що звернулась до неї. Високий суд може також видавати такі накази, приписи та розпорядження, які він вважатиме за доцільні для примусового здійснення будь-якого положення статей від 14 до 27 (включно) даної Конституції;

3) якщо у процесі будь-якого проведення у будь-якому нижчому суді постає будь-яке питання про порушення будь-якого положення статей від 14 до 27 (включно) даної Конституції, то особа, яка головує у цьому суді, є зобов'язаною, коли будь-яка сторона у процесі цього вимагатиме передати це питання до Високого суду, якщо тільки, на його думку, сама постановка питання не є необґрунтованою або недобросовісною;

4) якщо будь-яке питання передано до Високого суду у порядку застосування п. 3 даної статті, Високий суд виносить своє рішення з даного питання, і суд, у якому постало дане питання, повинен у розгляді справи керуватись цим рішенням або, якщо на це рішення може бути на підставі ст. 180 Конституції принесена апеляційна скарга до Апеляційного суду для Кенії або (безпосередньо чи через посередництво) до Судового комітету, рішенням Апеляційного суду для Кенії або відповідно Судового комітету;

5) парламент може покласти на Високий суд такі повноваження додатково до тих, що покладено на нього даною статтею, які можуть виявитись необхідними або бажаними для забезпечення можливості цьому суду більш ефективно здійснювати юрисдикцію, покладену на нього на підставі даної статті;

6) Головний суддя може видавати правила стосовно практики і процедури Високого суду стосовно юрисдикції і прав, наданих йому на підставі даної статті, включаючи правила стосовно періоду часу, протягом якого апеляційні скарги можуть бути подані і передані на розгляд Високого суду [2, с. 278–280]. Подібні статті містилися Конституції Нігерії [1, с. 581–582], Уганди [3, с. 536–537], Малаві [3, с. 62–63], Сьєрра-Леоне [3, с. 343–345], Замбії [2, с. 129–131] та інших африканських країн.

Прискіпливий розгляд досить розгалужених текстів статей, присвячених низкою конституцій африканських країн викладенню прав і свобод людини, дає вмотивовані підстави констатувати факт внесення до них елементів та формулювань, властивих цивільним, кримінальним та кримінально-процесуальним кодексам країн інших континентів.

Конституції названих країн також деталізовано висвітлюють умови набуття та втрати громадянства країни, які помітно відрізняються своїм змістом і обсягами від положень про громадянство у конституціях розвинених країн. Наприклад, у Конституції Франції це питання зовсім не розглядається [4, с. 47–72]. Основні закони Італії, Російської Федерації, Федеративної Республіки Німеччини, Сполучених Штатів Америки вирішують його в одній статті, причому Конституції РФ, ФРН та США розглядають його у розділах про основні права та свободи [4, ст. 62, с. 228; 4, ст. 16, с. 86; 4, поправка XIV, с. 341], а Конституція Італії — у розділі «Основні принципи» [4, ст. 3, с. 135]. Тексти цих статей є лаконічними і мають декларативний характер. Конституції ж африканських країн присвячують питанню громадянства цілі глави або розділи з певною кількістю статей. Так, Конституція Кенії містить главу I. Громадянство у такому викладі: 1. Особи, які стають громадянами від 12 грудня 1963 р.; 2. Особи, які мають право бути зареєстрованими як громадяни до 12 грудня 1963 р. унаслідок родинних зв'язків у Кенії; 3. Особи, які народилися після 11 грудня 1963 р.; 4. Особи, що народились поза межами Кенії після 11 грудня 1963 р.; 5. Шлюб із громадянином Кенії; 6. Особи, які мають право бути зареєстрованими як громадяни Кенії після 11 грудня 1963 р. унаслідок родинних зв'язків у Кенії; 7. Особи, які можуть стати громадянами Кенії шляхом натуралізації; 8. Позбавлення громадянства; 9. Громадяни Співдружності; 10. Взаємні і перехідні привілеї для громадян інших країн; 11. Права Парламенту; 12. Подвійне громадянство; 13. Тлумачення [2, гл. I, ст. 1–13, с. 244–254].

Досить близькі за змістом та формулюваннями статей є Конституції Нігерії [1, гл. 2, ст. 7–16, с. 565–570], Уганди [3, гл. 2, ст. 7–16, с. 508–515], Малаві [3, гл. 1, ст. 1–10, с. 32–41], Сьєрра-Леоне [3, гл. 1, ст. 1–10, с. 319–325], Замбії [2, гл. 2, ст. 3–12, с. 98–104] та низки інших країн. У цих статтях, як і в статтях про права та свободи людини, містяться численні положення, які у розвинених країнах входять до окремих законів та до текстів цивільних, кримінальних та кримінально-процесуальних кодексів.

Отримання незалежності вочевидь загостило питання стосовно громадянства вчорашніх колоніальних країн перш за все тим, що воно тісно впиралось у можливість реального доступу до владних важелів усіх рівнів і володіння національним багатством. Саме через ці дві головні причини, хоча мали місце й інші чинники історичного, етнічного, релігійного характеру, першочергового значення набуло визначення методів, засобів і шляхів набуття і втрати громадянства. Вони торкалися осіб, що мешкали в країні до отримання незалежності, що народились і мешкали поза межами країни, але мали родинні зв'язки з нею. Досить докладно визначались умови укла-

дання шлюбу з громадянами інших країн, набуття громадянства за допомогою натуралізації, особливостей подвійного громадянства, а також його втрати. Конкретизувалось право парламентів вирішувати питання щодо надання особі права на громадянство та його позбавлення. Окремо розглядалися питання стосовно тлумачення вжитих у текстах відповідних статей термінів.

Слід зазначити, що одночасно із процесом деколонізації Африки й особливо після нього у переважній більшості колишніх метрополій відбулися суттєві зміни у формі захисту прав людини та громадянина. До передбаченого конституціями їх гарантування судовими органами долучилися посади омбудсменів в Австрії, Австралії, Великій Британії, Іспанії, Італії, Канаді, США, Франції, ФРН та багатьох інших, а також країнах колишньої соціалістичної системи. Такі події ще більше підкреслили відмінності задекларованих конституціями африканських країн прав і свобод людини і громадянина. Жодна із згаданих вище конституцій африканських країн не містила положення про посаду омбудсмена.

Подолати розрив у способах захисту прав і свобод людини і громадянина вдалося Південно-Африканській Республіці, економіка якої є найбільшою за обсягом і найбільш розвинутою на континенті. Конституція ПАР 4 лютого 1997 р. визначає форми, зміст та межі парламентського контролю практичної реалізації прав та свобод людини і громадянина. Йому присвячена ціла «Глава 9. Державні установи, що підтримують конституційну демократію», яка нараховує 14 статей — від 181 до 194. Стаття 181 перелічує ці установи: Народний захисник; Південно-Африканська Комісія з прав людини; Комісія з розвитку та захисту прав культурних, релігійних та мовних спільнот; Комісія з гендерної рівності; Генеральний аудитор, Виборча комісія [4, с. 612–615]. Стаття підкреслює незалежність установ, їх підпорядкованість тільки Конституції та закону і підзвітність Національній Асамблеї. Стаття 182 визначає функції Народного захисника, наділяючи його повноваженнями розслідувати будь-які дії державної чи публічної адміністрації, на всіх рівнях управління, які визнаються незаконними або шкідливими, доповідати Національній Асамблеї про таку діяльність і застосовувати відновлювальні заходи. Народний захисник має бути доступним усім людям та угрупованням, а кожна його доповідь — відкритою, за винятком обставин, що зобов'язують його зберігати конфіденційність. Стаття 183 передбачає семирічний термін перебування Народного захисника на цій посаді, яке не підлягає відновленню [4, с. 612–613].

Статті 184–187 визначають повноваження та напрямки діяльності Комісій з прав людини, розвитку та захисту прав культурних, релігійних і мовних

спільнот, а також гендерної рівності. Входження Генерального аудитора до переліку установ обумовило необхідність регулювання трудових відносин, гарантування економічних прав, прав займатися законною трудовою діяльністю та недоторканності приватної власності. Основною функцією Вибірчої комісії є забезпечення вільних і чесних виборів до органів влади всіх рівнів, тобто практичного гарантування політичних прав. Глава передбачає також функціонування незалежного органу влади з регулювання телерадіомовлення з метою забезпечення справедливості і різноманітності поглядів, широкого представлення громадськості країни, а також порядок призначення членів означених Комісій та Народного захисника і відсторонення від посади [4, с. 613–615]. Завдяки приділенню великої уваги реалізації прав людини ПАР за невеликий історичний проміжок часу змогла у багатьох сферах суспільного й державного життя подолати негативні наслідки політики апартеїду, перейшовши до побудови правової держави.

Висновки. Викладений матеріал дає підстави констатувати своєрідність структурної побудови, обсягів та змісту основних законів африканського континенту, що дозволяє розподіляти їх на три групи. По-перше, третина конституцій зовсім не містить ані глав, ані розділів, які б передбачали надання та захист державою прав і свобод людини і громадянина. Вони обмежуються лише нагадуванням прихильності до загальних принципів вирішення цього питання, які викладались у Декларації прав людини і громадянина 1789 р., Загальній декларації прав людини 10 грудня 1948 р. та Статуті ООН. По-друге, значна частина конституцій, маючи такі глави або розділи, досить стисло декларує основні права людини. По-третє, частині конституцій властивий досить розлогий виклад змісту кожного проголошеного права та обов'язку, їх тлумачення, які є елементами цивільних, цивільно-процесуальних та кримінально-процесуальних кодексів та окремих законів країн інших континентів.

Слід підкреслити також бажаність виявлення причин відсутності у низці конституцій африканських країн глав або розділів про права та свободи людини й громадянина, встановлення витоків та чинників впливу на структурно-змістовну побудову основних законів означених трьох груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституции государств Африки : в 3 т. Т. 1. – М. : Прогресс, 1963. – 750 с.
2. Конституции государств Африки : в 3 т. Т. 2. – М. : Прогресс, 1966. – 583 с.
3. Конституции государств Африки : в 3 т. Т. 3. – М. : Прогресс, 1966. – 711 с.
4. Конституції зарубіжних країн. – Х. : ФІНН, 2009. – 664 с.

КОНСТИТУЦИИ АФРИКАНСКИХ ГОСУДАРСТВ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Зинченко Е. В.

При помощи сравнительного анализа определяются особенности конституций государств африканского континента. Автор приходит к выводу о разделении основных законов на три группы по их отношению к провозглашению прав человека и их защиты. В первую группу входят конституции, которые, вообще не имея разделов о правах человека, провозглашают лишь свою приверженность зафиксированным во французской Декларации 1789 г. и Декларации ООН 10 декабря 1948 г. правам. Второй группе конституций свойственно сжатое перечисление прав, а третьей — достаточно распространенное изложение содержания каждого из прав, что напоминает гражданские кодексы стран других континентов.

Ключевые слова: Африка, конституция, права человека.

THE CONSTITUTIONS OF THE AFRICAN STATES ABOUT PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Zinchenko O. V.

By means of the comparative analysis features of constitutions of the states of the African continent are defined. The author comes to a conclusion about division of basic laws into three groups on their relation to declaration of human rights and their protection. The first group includes constitutions which, at all without having sections on human rights, proclaim only the commitment 1789 recorded in the French Declaration and the UN Declaration on December 10, 1948 to the rights. The squeezed transfer of the rights, and the third — rather widespread statement of the maintenance of each of the rights that reminds civil codes of the countries of other continents is peculiar to the second group of constitutions.

Key words: Africa, constitution, human rights.

УДК 342.2(477):[323.171:172]

О. І. Романюк, доктор політичних наук, доцент

УНІТАРИЗМ VS ФЕДЕРАЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Розглянуто проблему реформування державного устрою України. Виходячи з аналізу соціально-політичної ситуації, що склалася в Україні, досвіду інших пост-